

Julkisen talouden kestävyys ja kuntatalouden rahoitusvaje

9.2.2011

Kannen kuva: Comma

Suomen Kuntaliitto
Toinen linja 14
PL 200
00101 Helsinki
Puh. 09 7711
Faksi 09 771 2291
www.kunnat.net

Sisältö

Esipuhe	4
Julkisen talouden kestävyys ja kuntatalouden rahoitusvaje	5
Julkisen talouden kestävyys valtionvarainministeriön laskelman mukaan	5
Kuntatalouden tulorahoitusvaje	6
Kunta-alan korjattu tilikauden tulos	9
Kuntatalouden tasapainottamistarve vuoteen 2015	10
Kuntatalouden puskurit ja todellinen kertynyt yli-/alijäämä.....	12
Toimenpiteet kuntatalouden kestävyiden palauttamiseksi	12

Esipuhe

Maailmanlaajuinen finanssikriisi käynnistyi vuonna 2008. Kriisi kohdistui jopa erityisen voimakkaana viennistä riippuvaan Suomeen. Kansantuotteemme laski noin 8 % vuonna 2009, mikä on suurin kansantalouttamme kohdannut vuosimenetys 60 vuoteen.

Kun kunnat vastaavat keskeisten julkisten palvelujemme järjestämisestä, myös kuntakenttä oli talousshokin aiheuttaman sopeutuksen edessä.

Selvää oli, että yksin emme selviä, vaan tarvitsemme valtion ja kuntien hyvää yhteistyötä palvelujen saatavuuden varmistamiseksi.

Kuntaliitto on osaltaan ollut mukana selviytymistalkoissa ja liitto laati jo helmikuussa 2009 ensimmäisen Kuntapalvelujen Pelastusohjelman. Se otettiin hyvin vastaan niin kunnissa kuin valtiolla. Maan hallitus ryhtyi toimenpiteisiin kuntatalouden vahvistamiseksi samalla kun kunnat ryhtyivät kriittisesti tarkastelemaan menojaan ja investointejaan.

Hallitus tuki kuntataloutta vuositasona noin 800 miljoonalla eurolla. Kunnat säästivät vuonna 2009 pelkästään henkilöstömenoissa yli 400 miljoonaa euroa, korottivat veroja vuodelle 2010 noin 510 miljoonan edestä ja ottivat lainaa yli miljardin vuosivauhdilla.

Maan hallituksen ja kuntien toimenpitein akuutti kriisi voitiin välttää, mutta tulevaisuus näytti hyvin epävakaa maailman talouden epävakauden jatkueksa. Alkuvuonna 2010 talousennusteita leimasikin realistinen varovaisuus.

Maailman talous ja sen myötä myös Suomen vientikysyntä kääntyi vähitellen nousuun vuoden 2010 puolivälissä. Tämä positiivinen kehitys on jatkunut ja olemme nyt kohtuullisella kasvu-uralla. Myös kuntatalous on kehittynyt paremmin kuin mitä vielä vuoden 2010 keväällä ennakoitiin.

Vaikka akuutti tilanne on kyetty hoitamaan, on edessämme merkittävä julkisen taloutemme kestävyysvaje johtuen ikäsidonnaisten menojen voimakkaasta kasvusta. Kestävyyttämme on heikentänyt myös nopea ja voimakas talouden taantuma, jonka vauriot hoidettiin pääosin velkaantumalla.

Kokonaisuudessaan julkisen talouden kestävyysvajeeksi valtiovarainministeriö on arvioinut vuodelle 2015 noin 5 % kansantuotteestamme. Tästä noin puolet kohdistuu kuntatalouteen.

Vaikka kuntatalous osoittaa nyt kohentumista, on sillä kannettavanaan kestävyysvajeen mukanaan tuomien haasteiden lisäksi kuntatalouteen kertynyt merkittävä alijäämä kunnallisen kiinteän omaisuuden rapautumisen johdosta.

Uusintainvestoinnit on rahoitettu velanotolla. Kunnat ovat velkautuneet, vaikka tuloslaskelman mukainen tilikauden tulos näyttäisikin plussaa.

Edessämme on tarkan taloudenpidon ja sopeutumisen aika.

Kari-Pekka Mäki-Lohiluoma
toimitusjohtaja

Julkisen talouden kestävyys ja kuntatalouden rahoitusvaje

Julkisen talouden kestävyys valtiovarainministeriön laskelman mukaan

Valtiovarainministeriö julkaisi joulukuussa 2010 raportin ”Julkisen talouden valinnat 2010-luvulle”. Raportin keskeisenä tavoitteena on saattaa julkisen talouden kestävyyttä koskevat arviot ajan tasalle uusimman kansantalouden tilaa ja näkymiä koskevan tiedon pohjalta. Tavoitteena on myös luoda pohjaa välittömälle keskustelulle julkisen talouden tulevaisuutta koskevista kiireellisistä valinnoista.

Tässä muistiossa tarkastellaan julkisen talouden kestävyyttä erityisesti kuntatalouden näkökulmasta. Tällä tarkoitetaan sekä varsinaisen toiminnan tulorahoitusvajetta että rahoitusvajetta, jossa on otettu huomioon omaisuuden myyntivoitot.

Julkisen talouden kestävyydellä tarkoitetaan valtion, kuntien ja sosiaaliturvahastojen kykyä rahoittaa julkinen toiminta, mukaan lukien sosiaalietuudet ja hyvinvointipalvelut, kaikissa oloissa häiriöttömästi. Jotta väestön ikääntymisestä ja talouden kasvupotentiaalin vähenemisestä johtuvaan haasteeseen kyetään vastaamaan, tulisi julkisessa taloudessa päästä ylijäämään, joka vastaa 4 % bruttokansantuotteesta. Neljän prosentin ylijäämätavoite vakiinnuttaisi julkisen velan osuuden 60 %:iin bruttokansantuotteesta edellyttäen, että pitäydytään nykyisessä veroasteessa ja että ikäsidonaiset julkisten menot kasvaisivat määrällisesti enintään 6 % bruttokansantuotteesta seuraavien 20 vuoden aikana.

Valtiovarainministeriön arvio talouskasvusta keskipitkällä aikavälillä perustuu käsitykseen kansantalouden tuotantopotentiaalista. Talouden kasvumahdollisuuksia tarkastellaan arvioimalla tuotantopanosten eli työvoiman ja pääoman sekä tuottavuuden kehitystä. Taluskriisin aikana Suomen kansantalouden kokonaistuotanto supistui poikkeuksellisen jyrkästi erityisesti vientikysynnän alentuessa voimakkaasti. Vaikka tämänkaltaisen kriisin toistumista ei ole odotettavissa tarkastelukautena, niin talouden kasvunäkymissä on syytä varautua kriisiä edeltänyttä hitaampaan talouskasvuun. Valtiovarainministeriö on lähtenyt arviossaan siitä, että kokonaistuotanto lisääntyy vuosina 2011–2015 keskimäärin noin 2,2 % vuodessa. Työpanoksen vaikutus on arvioitu lievästi negatiiviseksi ja pääomakannan vaikutus vain hieman tuotantoa lisääväksi. Kokonaistuotannon kasvu perustuu lähinnä tuottavuuden varaan. On syytä todeta, että mahdollisuudet tuotannon nopeampaan tai hitaampaan kasvuun ovat olemassa, mutta lähtökohtana tässä arviossa on pidetty yllä esitettyä.

Kestävyden turvaava 4 %:n ylijäämätavoite saavutettiin vielä vuonna 2008, jolloin ylijäämä oli 8 mrd. euroa. Julkisyhteisöjen verotulokertymät vähenivät vuonna 2009 olennaisesti ja samalla menot jatkoivat kasvuaan, minkä seurauk-

sena ylijäämäpuskuri suli. Vaikka verotulot kääntyivät kasvuun vuonna 2010, julkisyhteisöjen rahoitusjäämä kohosi. Talouden voimakas ja äkillinen heikkeneminen aiheutti raportin mukaan noin 1,5 prosenttiyksikön lisäyksen kestävyysvajeeseen vuoteen 2015. Julkisen talouden kestävyysvaje olisi siis näin laskeen 5,5 prosenttiyksikköä bruttokansantuotteesta.

Myöhemmin VM on tarkistanut arviotaan noin 5 prosenttiyksikköön/BKT. Valtiovarainministeriön julkaisussa "Finanssipolitiikan linja – Kuntatalouden vakaus ja kestävyys, VM 42/2010" s. 23 todetaan

"Lähivuosisikymmeninä ikäsidonnaisten julkisten palvelujen menopaineiden arvioidaan jakautuvan puoliksi eläkejärjestelmän ja kuntien järjestelyvastuulla olevien hoito- ja hoivapalvelujen kesken. Tämä lisää painetta kuntatalouden rahoitus- ja ohjausjärjestelmiin merkittävästi".

Talouden tasapainottamistoimenpiteiden tarve olisi tällöin noin 11 mrd. euroa, josta valtionvarainministeriön arvion mukaan noin puolet, eli runsas 5 mrd. euroa lankeaisi kunnille.

	2008	2015
Julkiset kokonaistulot, mrd. €	98,6	92,0
Julkiset kokonaismenot mrd. €	90,5	95,0
Yli-/alijäämä, mrd. €	8,1	-3,0
BKT, mrd. €	184,6	196,0
Yli-/alijäämä % BKT:sta	4,4 %	-1,5 %

Kestävyyden turvaava
ylijäämätavoite 4 % BKT:sta 8 mrd. €

Tasapainotustarve = 8 + 3 mrd. € = 11 mrd. €, josta kuntien osuus 5,5 mrd. €

Kunnille näin laskettu runsaan miljardin euron vuotuinen tasapainottamisvaatimus on erittäin haastavaa.

Väestön ikääntymisestä johtuva hoiva- ja hoivapalvelujen kysynnän kasvu ja sen mukanaan tuoma menorasitus kohdistuu ensisijaisesti kuntiin. Tämän vuoksi kuntatalouden menot lisääntyvät jatkossakin voimakkaasti.

Perusongelmaa, että kuntien menot kasvavat tuloja nopeammin, ei ole saatu ratkaistua toimintoja tehostamalla, eikä myöskään tuntuvilla verojen korotuksilla.

Kuntatalouden tulorahoitusvaje

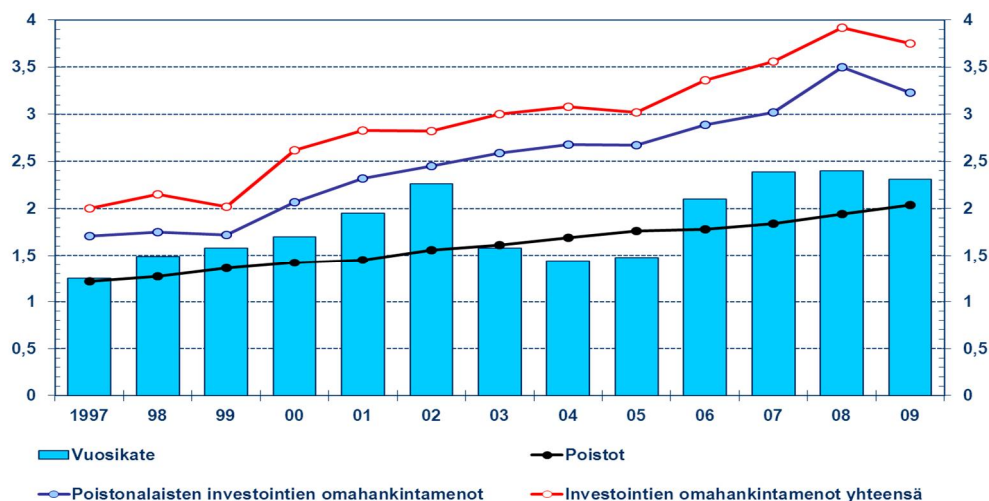
Tulorahoituksen riittävyyttä ja talouden tasapainoa arvioidaan kuntataloudessa tuloslaskelman ja siitä laskettavien tunnuslukujen avulla. Keskeisiä muuttujia tässä tarkastelussa ovat vuosikate, suunnitelmapoistot ja poistonalaiset investoinnit.

Perusoletus talouden tasapainosta on, että mikäli vuosikate on siitä vähennettävien poistojen suuruinen, kunnan tulorahoitus on riittävä. Oletuksen toteutumista mitataan tunnusluvulla, jossa vuosikatteen määrää verrataan suunnitelmapoistojen määrään. Tunnusluku antaa arvon 100 %, kun tulorahoitus on riittävä. Tulorahoituksen katsotaan olevan ylijäämäinen, kun vuosikate ylittää

poistot, ja alijäämäinen, kun vuosikate alittaa poistot. Jos vuosikate on negatiivinen, katsotaan tulo-rahoituksen olevan heikko.

Mainitut määritelmät tulo-rahoituksen riittävydestä pitävät paikkansa edellyttäen, että tuloslaskelmaan merkityt suunnitelmapoistot vastaavat kunnan keskimääräistä vuotuista poistonalaisten investointien tasoa. Näin ei kuntien ja kuntayhtymien tilinpäätösten kohdalla ole kuitenkaan pääsääntöisesti ollut, vaan suunnitelmapoistot ovat jääneet olennaisesti alle poistonalaisten investointien tason, kuten alla oleva kuvio 1 osoittaa.

Kuvio 1. Kunta-alan vuosikate, poistot sekä investoinnit, mrd. €

	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	Yht.
Vuosikate	1,3	1,5	1,6	1,7	2,0	2,3	1,6	1,4	1,5	2,1	2,4	2,4	2,3	23,9
Poistot	1,2	1,3	1,4	1,4	1,5	1,6	1,6	1,7	1,8	1,8	1,8	1,9	2,0	20,9
Poistonalaisten inv. omahankintamenot	1,7	1,8	1,7	2,1	2,3	2,5	2,6	2,7	2,7	2,9	3,0	3,5	3,2	32,6
Investointien omahankintamenot yht.	2,0	2,2	2,0	2,6	2,8	2,8	3,0	3,1	3,0	3,4	3,6	3,9	3,8	38,1

Kunta-alalla sovellettava kirjanpidon poistokäytäntö on osin peittänyt sen toiseikan, että kuntatalous kokonaisuudessaan on heikentynyt jyrkästi. Tätä kuvaa myös kuntatalouden viime vuosien nopea velkaantuminen.

Poistot ovat kustannuserä, joilla on merkittävä osuus kunnan tuloksen muodostumisessa. Poistojen tekemisen tarkoituksena on varautua palvelurakenteen uusimiseen. Kuluvia, poistonalaisia tuotantovälineitä ovat päiväkodit, koulut, sairaalat, vanhusten hoitolaitokset ja muut rakennukset sekä katu- ja johtoverkostot ja muut kiinteät rakenteet sekä koneet ja laitteet.

Kirjanpitolain mukaisen poistokäytännön ongelmana on, että poistot tehdään tuotantovälineiden historiallisesta hankintamenosta, eikä sen nykyarvosta, jossa kustannusten ja teknisen laatutason nousu on otettu huomioon. Näin kirjanpidolliset poistot jäävät auttamattomasti jälkeen palvelurakenteen kulumista korvaavien investointien vaatimasta rahoitustarpeesta. Tätä kuvaa se, että kunta-alan poistot olivat vuonna 2009 enää vajaa kaksi kolmasosaa poistonalaisista investoinneista.

Oikean kuvan saaminen tulorahoituksen riittävyydestä edellyttää, että kuntien tulorahoitus eli vuosikate suhteutetaan poistojen sijasta poistonalaisten investointien omahankintamenojen¹ määrään.

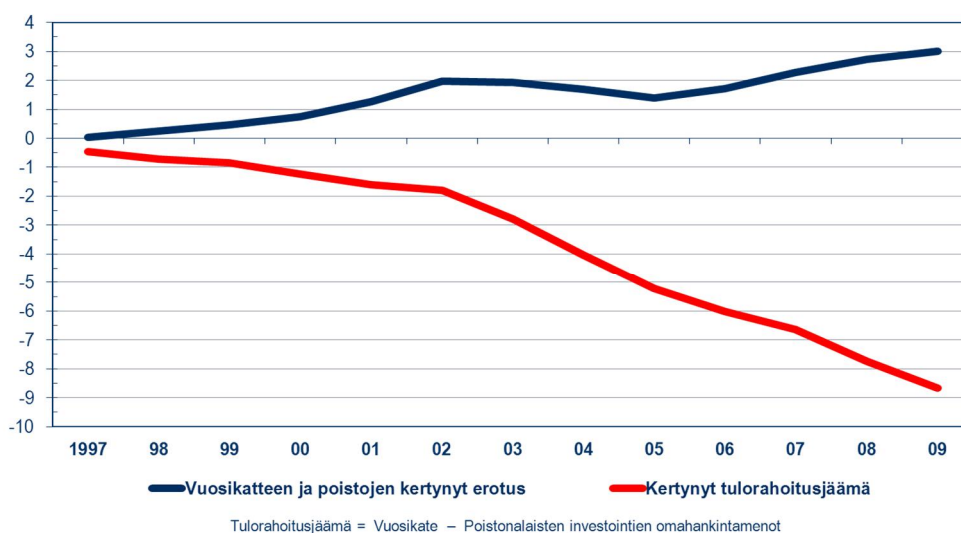
Suhteuttaminen tehdään vähentämällä vuosikatteesta poistonalaiset investoinnit. Erotuksena saadaan *tulorahoitusjäämä*, joka voi olla positiivinen tai negatiivinen. Kun vuotuiset tulorahoitusjäämät lasketaan yhteen, saadaan *kertynyt tulorahoitusjäämä*, joka osoittaa kunnan tulorahoituksen riittävyyden poistonalaisten investointien rahoittamiseen pitkällä aikavälillä.

Kun tulorahoitusjäämä on negatiivinen, sanotaan sitä *tulorahoitusvajaksi*. Kasvava tulorahoitusvaje merkitsee, ettei palvelurakenteen uusimista kyetä pitkälläkään aikavälillä rahoittamaan varsinaisella tulorahoituksella

Vuosikatteen, investointien ja poistojen kehitystä voidaan luotettavasti vertailla vuodesta 1997 alkaen, jolloin kunta-alalla on noudatettu kirjanpitolaista muukaista tulos- ja poistolaskentaa. Vuosina 1997–2009 vuosikatetta kertyi 24 mrd. euroa ja poistoja 21 mrd. euroa. Erotuksesta kertyi mainittuna ajanjaksona kirjanpidollista ylijäämää kuntien ja kuntayhtymien tilinpäätöksiin 3 mrd. euroa kuvion 2 esittämällä tavalla.

Kuviosta 2 käy ilmi, että kunta-alan tulorahoitusjäämä on vuodesta 1997 ollut koko ajan negatiivinen. Vuodesta 2003 alkaen tulorahoitusvajeen kasvu on jyrkentyntä ja vuoteen 2009 mennessä vajetta oli kertynyt arviolta 9 mrd. euroa.

Kuvio 2. Kunta-alan vuosikatteen ja poistojen erotuksen sekä tulorahoitusjäämän kertymät 1997–2009, mrd. €.

	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09
Vuosikatteen ja poistojen kertynyt erotus	0,0	0,3	0,5	0,8	1,3	2,0	1,9	1,7	1,4	1,7	2,3	2,7	3,0
Kertynyt tulorahoitusjäämä	-0,5	-0,7	-0,9	-1,2	-1,6	-1,8	-2,8	-4,0	-5,2	-6,0	-6,6	-7,7	-8,7

Tulorahoituksen riittävyys investointeihin riippuu merkittävästi kunnan koosta. Vuonna 2009 kuntataloudessa tulorahoituksella rahoitettiin keskimäärin 69 %

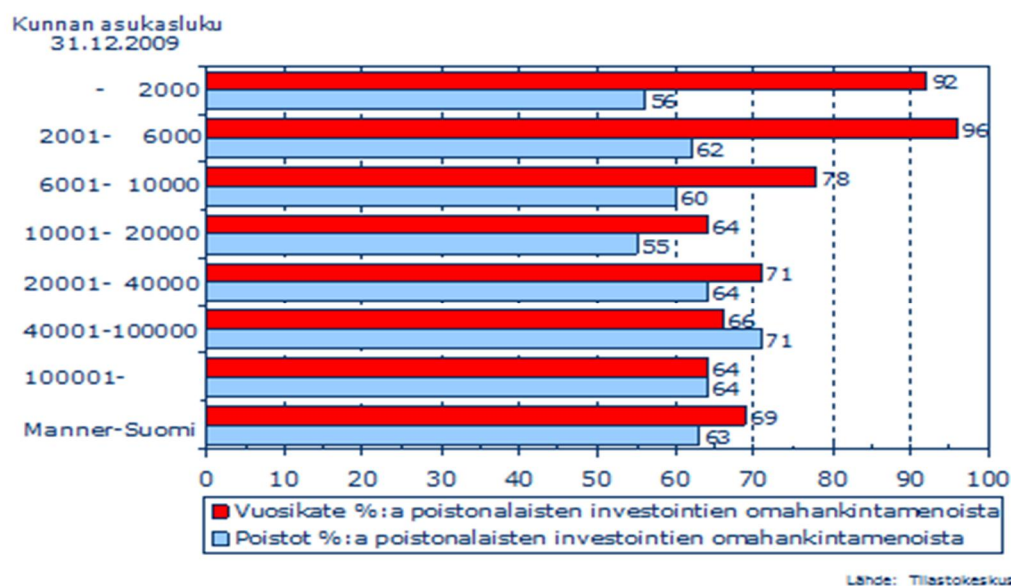
¹ Omahankintamenolla tarkoitetaan investoinnin hankintamenoa, josta on vähennetty valtiolta tai muulta kunnalta saatu rahoitusosuus. Ei-poistonalaisilla investoinneilla tarkoitetaan kulumatonta tuotantovälineistöä kuten maa- ja vesialueita ja pitkäaikaisia sijoituksia, jotka kunnat rahoittavat ensisijaisesti omaisuuden myynnillä.

poistonalaisista investointimenoista. Vastaava rahoitusosuus pienissä kunnissa oli yli 90 % ja suurissa kaupungeissa alle kahden kolmasosan.

Poistojen osuus poistonalaisten investointien hankintamenoista oli v. 2009 kunnissa keskimäärin 63 %. Merkittäviä eroja ei kuntakokoluokkien välillä ollut poistojen osuudessa poistonalaisista investoinnista. Vain 40 000–100 000 asukkaan kunnissa poistot yltyivät yli kahden kolmasosan poistonalaisista investoinneista. Alimmillaan poistotaso suhteessa investointeihin oli 10 000–20 000 asukkaan kunnissa. Kuntakohtaiset erot ovat varsin suuria.

Kuvio 3. Kuntien vuosikatteen ja poistot prosenttia poistonalaisista investoinneista vuonna 2009 kuntakoon mukaisesti.

Kunta-alan korjattu tilikauden tulos

Kirjanpidon mukaiseen tilikauden tuloksen suuruuteen vaikuttavat vuosikatteen ja poistojen lisäksi myös omaisuuden luovutusvoitot ja -tappiot. Niiden nettomäärä oli vuosina 1997–2009 yhteensä 3,6 mrd. euroa eli keskimäärin vuodessa 280 milj. euroa. Omaisuuden luovutustuotoilla onkin kuntataloudessa merkittävä tilikauden tulosta vahvistava vaikutus.

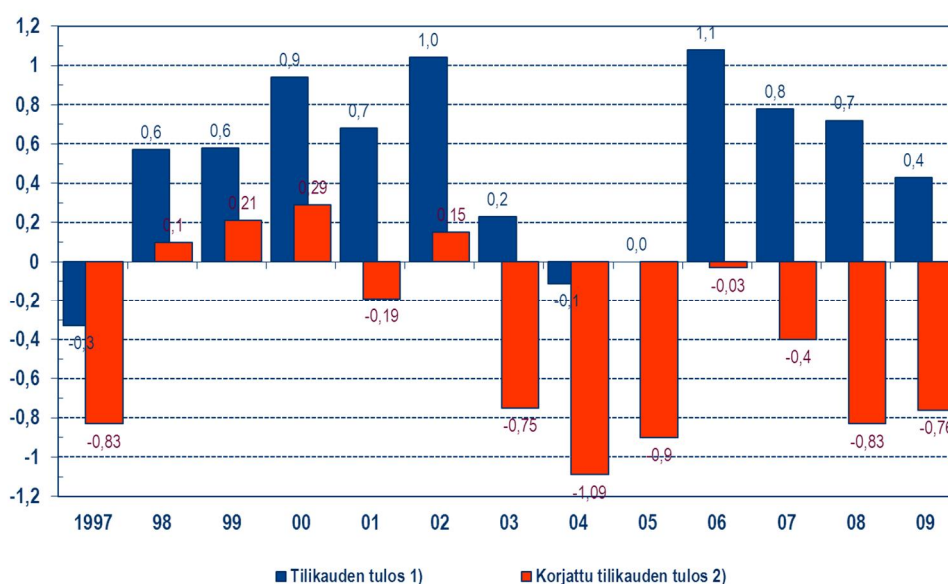
Omaisuuden luovutusvoitot ja -tappiot on otettava huomioon myös silloin, kun tulorahoituksen riittävyyttä arvioidaan poistonalaisten investointien perusteella. Korjattu tilikauden tulos lasketaan tällöin kaavasta.

Korjattu tilikauden tulos

$$= \text{Tulorahoitusjäämä} \pm \text{Omaisuuden luovutusvoitot ja -tappiot (netto)}$$

Kirjanpidon mukainen tilikauden tulos oli vv. 1997–2009 kahta vuotta lukuun ottamatta ylijäämäinen. Poistonalaisilla investoinneilla korjattu tilikaudentulos oli ylijäämäinen vain vuosina 1998–2000 ja 2002. Erityisesti vuodesta 2003 alkaen korjattu tilikauden tulos on ollut merkittävän negatiivinen vuotta 2006 lukuun ottamatta, kuten kuvio 4 osoittaa.

Kuvio 4. Kunta-alan kirjanpidon mukainen tilikauden tulos ja korjattu tilikauden tulos 1997–2009, mrd. €

- 1) Tilikauden tulos = Vuosikate – Poistot $\pm$ Omaisuuden luovutusvoitot ja -tappiot
- 2) Korjattu tilikauden tulos = Tulorahoitusjäämä $\pm$ Omaisuuden luovutusvoitot ja -tappiot

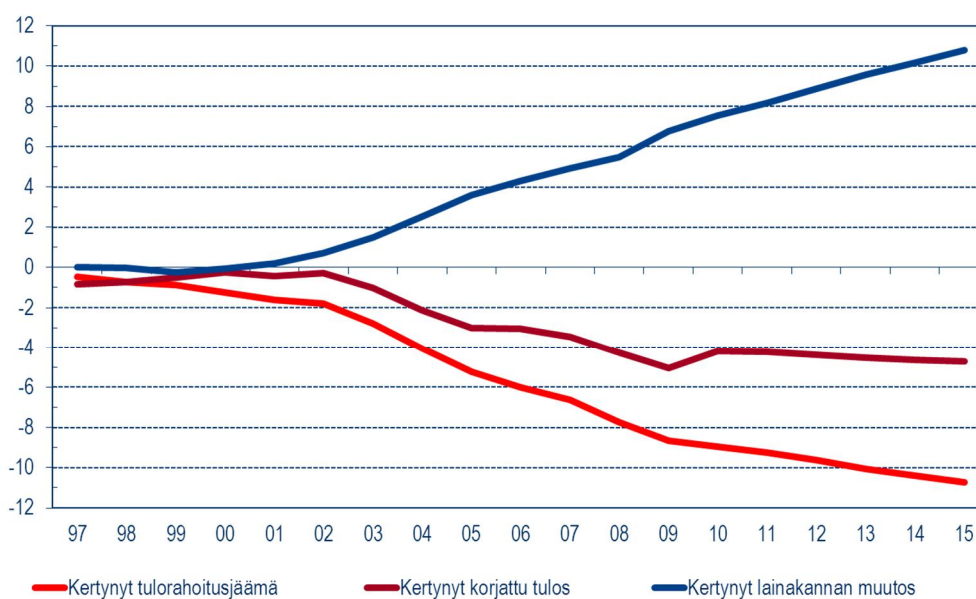
Kuntatalouden tasapainottamistarve vuoteen 2015

Kunta-alan tulorahoitusvajeen syvenemistä ei ole saatu oikeenemaan. Vuoden 2010 lopussa vajetta arvioidaan kertyneen jo 9 mrd. euroa siitä huolimatta, että viime vuodelle kirjattiin ennätyselliset 1,2 mrd. euron luovutusvoitot omaisuuden mynnistä ja liikelaitosten ulkoistamisesta.

Verotulojen myönteisestä kohentumisesta huolimatta ei näytä mahdolliselta, että tulojen kasvu saavuttaisi menojen kasvutason ilman tuntuvia menoleikkauksia. Tulorahoitusvaje näyttäisikin kertyvän 11 mrd. euroon tasoon vuonna 2015 (ks. kuvio 5).

Omaisuuden luovutusvoitot korjaisivat vuoden 2015 tulorahoitusvajeen noin 6 mrd. eurolla edellyttäen, että luovutusvoitot noudattaisivat aiempien vuosien keskimääräistä tasoa. Korjattu tilikauden tulokertymä supistuisi silloin vajaaseen 5 mrd. euroon. Kuntatalouden vuotuinen tasapainottamisvaade päättyisi näinkin laskien miljardin euron tasoon eli samaan suuruusluokkaan, mihin valtionvarainministeriön kestävyysvajetarkastelussa on päädytty.

Kuvio 5. Kunta-alan tulo-rahoitusjäämän, korjatun tilikauden tuloksen ja lainakannan muutoksen kertymä, mrd. €

1) Tulo-rahoitusjäämä = Vuosikate – Poistonalaisten investointien omahankintamenot
 2) Korjattu tilikauden tulos = Tulo-rahoitusjäämä + Omaisuuden luovutusvoitot ja -tappiot (netto).

	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15
Kertynyt tulo-rahoitusjäämä	-0,5	-0,7	-0,9	-1,2	-1,6	-1,8	-2,8	-4,0	-5,2	-6,0	-6,6	-7,7	-8,7	-9,0	-9,2	-9,6	-10,1	-10,4	-10,7
Kertynyt korjattu tulos	-0,8	-0,7	-0,5	-0,2	-0,4	-0,3	-1,0	-2,1	-3,0	-3,1	-3,5	-4,3	-5,1	-4,2	-4,2	-4,4	-4,5	-4,7	-4,7
Kertynyt lainakannan muutos	0,0	0,0	-0,2	-0,1	0,2	0,7	1,5	2,5	3,6	4,3	4,9	5,5	6,8	7,5	8,2	8,9	9,6	10,2	10,8

Kuvion tiedot vuosilta 2010–2015 perustuvat pääosin syyskuussa 2010 laadittuun peruspalvelubudjettiin. Verotulot ovat kuitenkin Kuntaliiton veroennustekehikon (25.11.2010) mukaiset. Satunnaisiin eriin on lisätty 950 milj. euroa omaisuuden luovutusvoitto liittyen pääkaupunkiseudun vesihuoltokuntayhtymän perustamiseen.

Kuvion 5 ennusteen keskeiset muuttujat on esitetty liitteessä 1.

Kunta-alan lainakanta kasvoi vv. 1997–2010 noin 7,5 mrd. euroa. Lainaotosta merkittävä osuus eli arviolta 4 mrd. euroa käytettiin 9 mrd. euron tulo-rahoitusvajeen kattamiseen. Loppuosa katettiin mainituilla omaisuuden luovutusvoitolla, joita vuosina 1997–2010 kertyi arviolta lähes 5 mrd. euroa.

Kuntien velkaantuminen näyttäisi jatkuvan samaan tahtiin myös tulevina vuosina, ellei tulo-rahoitusvajetta saada korjatuksi. Vuosina 2011–2015 lainakannan arvioidaan kasvavan 3,3 mrd. eurolla. Lainanotosta kolmannes tarvittaisiin edelleen tulo-rahoitusvajeen kattamiseen.

Yksittäisen kunnan ja kuntayhtymän talouden tasapainoa voidaan arvioida tulo-rahoitusjäämän ja korjatun tilikauden tuloksen sekä niiden kertymien avulla samalla tavoin kuin edellä koko kuntatalouden osalta. Näin voidaan tehdä niin toteutuneen kuin vastaisen tulo-rahoitustarpeen osalta. Poistonalaisten investointien omahankintameno on kuitenkin laskettava useamman toteutuma- ja suunnitteluvuoden keskiarvona, koska yksittäisen kunnan tai kuntayhtymän kohdalla vuosittaiset vaihtelut voivat olla suuria.

Manner-Suomen kunnista (vuoden 2010 kuntajaolla) vuosien 1997–2009 kertynyt tulorahoitusjäämä on positiivinen vain 18 kunnalla ja negatiivinen 308 kunnalla. Asukasta kohti laskettuna kertynyt tulorahoitusjäämä on eniten miinuksella alle 2000 asukkaan kunnissa ja vähiten miinuksella yli 100 000 asukkaan kunnissa.

Kertynyt tulorahoitusjäämä 1997-2009 kuntakoon mukaan Manner-Suomen kunnat vuoden 2010 kuntajaolla

Kokoluokka	Kuntien lukumäärä		Kertynyt tulorahoitusjäämä	
	Kertynyt tulorahoitusjäämä positiivinen	Kertynyt tulorahoitusjäämä negatiivinen	milj. €	€/asukas
Alle 2000 as.	2	34	-110	-2 045
2001-6000 as.	11	118	-787	-1 591
6001-10000 as.	3	57	-853	-1 768
10001-20000 as.	1	45	-1 144	-1 717
20001-40000 as.	1	31	-1 493	-1 667
40001-100000 as.	0	15	-1 713	-1 805
Yli 100000 as.	0	8	-1 847	-1 036
Yhteensä	18	308	-7 946	-1 493

Kuntatalouden puskurit ja todellinen kertynyt yli-/alijäämä

Kuntien ja kuntayhtymien taseissa on merkittävät lähes 10 mrd. euron taloudelliset puskurit, joista vuoden 2009 taseissa edellisten tilikausien ja päättyneen tilikauden ylijäämiksi oli merkitty 5,7 mrd. euroa, omiin rahastoihin 2,7 mrd. euroa ja investointivarauxsiin 1,5 mrd. euroa.

Kun mainituista ylijäämäeristä vähennetään poistokorjaus eli poistojen ja poistonalaisten investointien erotus vv. 1997–2009, on kunta-ala tosiasiasaassa taseasemaltaan 9,9 mrd. euron ylijäämän sijasta 1,8 mrd. euroa alijäämäinen, minkä alla oleva laskelma osoittaa.

Kunta-alan kertynyt ylijäämä tilinpäätösten mukaan	31.12.2009	mrđ. €
Muut omat rahastot	2,7	
Ed. tilikauden ja tilikauden ylijäämä	5,7	
Investointivaraukset	<u>1,5</u>	9,9
Poistojen ja poistonalaisten investointien erotus 1997–2009		
Poistot	20,9	
Poistonalaiset investoinnit	-32,6	<u>-11,7</u>
Kuntatalouden todellinen kertynyt alijäämä 31.12.2009		<u>-1,8</u>

Toimenpiteet kuntatalouden kestävyuden palauttamiseksi

Kuntatalouden kestävyuden palauttaminen edellyttää kuntatalouden vahvistamista 5 mrd. eurolla eli keskimäärin runsaalla miljardilla vuodessa kaudella 2012–2015. Tämä tarkoittaa sekä tulojen ja menojen sopeuttamistoimenpiteitä että toimintaan sitoutuneen pääoman käytön tehostamista.

Keskeisiä toimenpiteitä ovat

- toimintamenojen kestävä hallinta
- toimintatulojen lisääminen erityisesti myynti- ja maksutuloissa
- veropohjan turvaaminen ja laajentaminen
- valtion rahoitusosuuden nostaminen
- investointien karsinta
- omaisuuden myynti

Toimintamenojen kestävä kasvu tarkoittaa hyvin matalaa, noin 0,5 prosentin vuotuista reaalista lisäystä. Työvaltaisella kunta-alalla tämä edellyttää henkilöstöresurssien käytön tehostamista ja taloudellisuutta ostopalveluissa. Kunta- ja palvelurakennemuutostusta on tehostetusti jatkettava 2012 jälkeen.

Toimintatulojen merkittävä lisääminen maksutuloissa edellyttää lainsäädäntömuutoksia, jotta kuntien päätäntävaltaa maksujen määräämisessä voidaan lisätä. Maksutulojen kasvun tulee seurata vähintään kustannustason nousua. Kuntien maksutulojen korotuksia ei tule vähentää valtionosuuksissa.

Kuntien veropohja on pidettävä riittävän laajana, etteivät paineet kohdistu liian voimakkaasti kunnallisveron kiristämiseen. Kuntien osuus yhteisöverosta on säilytettävä nykyisellä, korotetulla tasolla. Kunnille tulee osoittaa osuus pääomaverotuloista esimerkiksi kunnan tuloveroprosenttia vastaavana osuutena. Jätevero on kokonaisuudessaan tuloutettava kunnille. Kiinteistöveron merkitystä tulee kasvattaa esimerkiksi veroprosenttien ylärajoja nostamalla ja ulottamalla kiinteistövero kaivostoimintaan. Verovähennykset on tehtävä ensisijaisesti valtion tuloverosta. Kuntaverosta tehtävät vähennykset ja kuntien verotulojen muut leikkaukset on korvattava kunnille kuntakohtaisesti täysimääräisesti.

Valtion rahoitusosuus kuntien menoista on pidettävä vähintään ennallaan ja uusissa ja laajenevissa tehtävissä rahoitusosuuden on oltava vähintään puolet todellisista kustannuksista. Lakisääteisen valtion ja kuntien kustannusten jaon tarkistus on tehtävä täysimääräisenä, kuten myös muut valtionosuuksien tarkistukset. Kuntalain kokonaisuudistuksen yhteydessä on käytävä läpi valtion ja kuntien tehtävät, vastuut ja rahoitus.

Kuntien ja kuntayhtymien investoinnit tulee sopeuttaa niiden tulorahoitukseen siten, että velkaantumiskehitys saadaan pysäytettyä.

Kunnilla on taseissaan mittava omaisuus. Sen taloudellinen käyttö on tärkeää tarvittaessa jopa sitä realisoimalla. Erityisesti palvelujen tuotantovälineiden omistamisen ja vuokraamisen edullisuutta arvioitaessa on otettava huomioon vaihtoehtojen kokonaistaloudelliset vaikutukset myös pitkällä aikavälillä.

Kuntatalouden kehitysarvio vuosille 2009-2015, mrd. €

Lähde: Peruspalvelubudjetti vuodelle 2011 (15.9.2010)/Kuntaliitto

Erä	mrd. €:							muutos-%:					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Toimintatuotot	10,07	10,41	10,78	11,19	11,61	12,04	12,48	3,4	3,6	3,8	3,8	3,7	3,7
Toimintakulut	-32,48	-33,61	-34,81	-36,12	-37,50	-38,88	-40,30	3,5	3,6	3,8	3,8	3,7	3,7
Toimintakate	-22,41	-23,20	-24,03	-24,93	-25,89	-26,84	-27,82	3,5	3,6	3,7	3,9	3,7	3,7
Verotulot	17,61	18,34	18,90	19,38	20,08	20,84	21,65	4,1	3,1	2,5	3,6	3,8	3,9
Valtionosuudet	6,91	7,52	7,82	8,15	8,44	8,71	9,00	8,8	4,1	4,2	3,5	3,2	3,3
Rahoituserät, netto	0,20	0,14	0,10	0,08	0,05	0,01	-0,05						
Vuosikate	2,31	2,80	2,80	2,68	2,67	2,72	2,78	21,4	-0,1	-4,1	-0,3	1,6	2,3
Poistot ja arvonal.	-2,04	-2,12	-2,20	-2,29	-2,38	-2,48	-2,58						
Satunnaiset erät, netto	0,16	1,15	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25						
Tilikauden tulos	0,43	1,83	0,84	0,64	0,54	0,49	0,45						
Investointimenot	-3,99	-3,80	-3,80	-3,80	-3,80	-3,80	-3,80						
Rahoitusosuudet investointeihin	0,24	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20						
Lainakanta	10,88	11,63	12,28	12,98	13,68	14,28	14,88	6,9	5,6	5,7	5,4	4,4	4,2
Poistonalaiset investoinnit ¹⁾	-3,47	-3,28	-3,28	-3,28	-3,28	-3,28	-3,28						
Poistonalaisten investointien omahankintamenot ²⁾	-3,23	-3,08	-3,08	-3,08	-3,08	-3,08	-3,08						
Tulorahoitusjäämä ³⁾	-0,92	-0,28	-0,29	-0,40	-0,41	-0,37	-0,30						
Korjattu tulos ⁴⁾	-0,77	0,87	-0,04	-0,15	-0,16	-0,12	-0,05						

1) Investointimenot - maa- ja vesialueiden hankinta - osakkeiden ja osuuksien hankinta

2) Poistonalaiset investoinnit + rahoitusosuudet investointeihin

3) Vuosikate + poistonalaisten investointien omahankintamenot

4) Vuosikate + poistonalaisten investointien omahankintamenot + satunnaiset erät, netto

Lisätietoja:

Timo Kietäväinen
Varatoimitusjohtaja
Suomen Kuntaliitto
p. 09 771 2700, 0400 486 043
timo.kietavainen@kuntaliitto.fi

Reijo Vuorento
Suunnittelupäällikkö
Suomen Kuntaliitto
p. 09 771 2078, 050 667 41
reijo.vuorento@kuntaliitto.fi

www.kunnat.net/kuntatalous